

From: Ragnar Lie <ragnar.lie@uhr.no>
Sent: Monday, March 16, 2020 10:46 PM
To: Postmottak Unit
Cc: Bjarne Foss; Margareth Hagen; Åse Gornitzka; Kenneth Ruud; Interngruppe; Jon Flæten
Subject: Fra UHR-Tilbakemelding til Unit om rapporten om rettighets- og lisensspørsmål ved åpen publisering

Til Unit

Vi viser til brev av 10.2.20 (19/00445-2) *Invitasjon til innspillsrunde om videre arbeid med åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner og datasett.*

Arbeidet med å avklare rettighets- og lisensspørsmål i forbindelse med åpen publisering er et samarbeid mellom UHR, NFR og Unit og for UHR inngår dette i et helhetlig arbeid med å fremme åpen forskning, herunder åpen publisering, åpen (FAIR) data, åpen metode, åpen evaluering, mm. Rapporten er en utredning av forholdet mellom lisenskravene i Plan S og norsk opphavsrett, og kommer som følge av diskusjonene omkring bruk av CC BY-lisenser ved åpen publisering. Utredningen er ikke sendt på en ordinær høring, men Unit har bedt berørte aktører om innspill før rapporten med kommentarer og anbefalinger til videre arbeid for å nå målet om åpen tilgang oversendes Kunnskapsdepartementet.

Overordnet vil UHR påpeke at vi har oppfattet at invitasjonen til innspill skulle være koblet til rapporten «Rettighets- og lisensspørsmål ved åpen publisering», altså Kiellands juridiske betenkning. I Units brev heter det imidlertid "hvordan aktører og myndigheter bør arbeide videre for å nå målet om åpen tilgang." Dette kan tolkes som et langt bredere spørsmål, og som en rekke aktører nå arbeider med på bred front. UHR velger derfor å tolke invitasjonen «snevert», mao. knyttet til spørsmål som er direkte og indirekte relatert til rettigheter og lisenser ved åpen publisering med utgangspunkt i Kjellands juridiske betenkning.

UHR ser frem til å arbeide videre med disse rettighets- og lisensspørsmålene sammen med Forskningsrådet og Unit etter at innspillene fra institusjonene og andre aktører er kommet inn og før tilbakemelding til Kunnskapsdepartementet sendes.

Blant de spørsmål som bør drøftes videre har UHR-Forskning pekt på følgende:

- Utredningen skulle også handle om rettigheter knyttet til data. Når data ikke er behandlet i rapporten er det også viktige problemstillinger knyttet til lisens som ikke blir belyst. Dette spørsmålet gjelder alle fagfelt, HumSam inkludert. Hvordan håndterer vi at data ikke er med i utredningen?
- Lisenskravet: Kielland går langt i å fastslå at kravet om bruk av den mest åpne lisensen (CC BY), som Plan S har som utgangspunkt, er i strid med akademisk skikk, forskningsetikk og norsk opphavsrett (dvs. respektretten som følger av åvl § 5). Vi registrerer at det har kommet reaksjoner på dette fra MedNat-miljøer som mener at Kielland i dette ikke hensyntar ulik praksis mellom realfagspublikasjonene og de mer tekstlige HumSam-publikasjonene. Reflekterer utredningen i tilstrekkelig grad de forskningsprosesser der resultater opptrer mer dynamisk, f.eks. i skjæringspunktet mellom tekst, grafikk, kode, video, mm. (F.eks. gir CC-BY ND-krav på data liten mening og vil legge sterke begrensninger på hvilke gevinster man kan oppnå gjennom åpen forskning.)? Plan S tillater ikke bruk av lisenser som gir mulighet for å

verne seg mot kommersielt gjenbruk. Flere mener at rapporten undervurderer potensiale for kommersialisering av materiale som likevel er åpent tilgjengelig. Hvordan sikrer vi at en felles forståelse av rettighets- og lisensspørsmål *både* fungerer godt i alle fagfelt *og* bringer arbeidet med åpen forskning videre? Den overordnede problemstillingen som må besvares her er om forskeren selv fritt kan velge hvilken lisens (CC BY eller CC BY ND), eller om man må innhente tillatelse ved bruk av CC BY ND (unntaket). Trolig vil dette innebære at de nasjonale avtalene med de store forlagene må reforhandles.

- Akademisk frihet og rett til å velge kanal for publisering: Utredningen går langt i å fastslå at retten til å velge publiseringskanal følger av UH-loven. Utredningen er også tydelig på at UH-institusjonenes styringsrett ikke strekker seg så langt som å kunne pålegge enkeltforskere ved disse institusjonene å publisere i gitte tidsskrifter. Dette følger av loven. Kielland gjør likevel et skille ved å si at en ekstern finansiør kan stille krav om åpen publisering uten at dette er brudd på den akademiske friheten. Imidlertid synes det ikke å være verken ønskelig eller nødvendig å endre UH-loven for å oppnå målet om åpen tilgang. Dette må oppnås gjennom andre virkemidler og må forankres ved institusjonene og i fagmiljøene. For UHR vil et viktig bidrag være å jobbe for at det skal finnes gode åpne kanaler i alle fagområder.
- Infrastruktur: Unit må sikre at sektoren har god og brukervennlig infrastruktur som gjør det enkelt for forskere å oppfylle kravene til åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner, herunder lisens- og rettighetskravene. For å gjøre dette mulig må den nasjonal infrastrukturen (Cristin og NVA) raskt utvikles videre. Et annet infrastruktur-poeng er at den massive overgangen til online-tilbud utfordrer VPN-kapasiteten fra hjemme/fjernkontor, noe som i disse dager gjør at det er begrenset tilgang til artikler og UBs øvrige tjenester.
- Økonomisk bærekraft: Det er viktig av at åpne løsninger også er økonomisk bærekraftige. Erfaringene fra de siste forhandlingene lykkes mht åpenhet, men har kostet sektoren dyrt. Strategien videre når det gjelder kostnader for forlagsavtaler er helt sentralt.

Mvh /Best regards,
Ragnar Lie
Seniorrådgiver/Senior Adviser
Universitets- og høgskolerådet/
Universities Norway
Stortorvet 2
0155 Oslo
Norge/Norway
Mobile +47 92420399
<http://www.uhr.no>